

ارزیابی مدیریت نوین روستایی مبتنی بر دیدگاه توسعه پایدار (مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان سمیرم)

بهرام ایمانی* - استادیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
علیرضا محمدی - دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
محدثه نادری - دانش آموخته کارشناس ارشد برنامه ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۰۲

چکیده

امروزه توسعه روستا یا هر نظام سکونتگاهی دیگری در مقایسه با گذشته پیوند گسترده تری با مفهوم مدیریت یافته است. در حال حاضر همه محققان و صاحب نظران مدیریت را به عنوان عاملی تأثیرگذار در توسعه می دانند که نه تنها قادر است روند توسعه را تسریع بخشد، بلکه شاید بتوان گفت: تنها عامل برای دستیابی به توسعه پایدار می باشد. مدیران روستایی یکی از ارکان مهم و اساسی توسعه روستایی به شمار می روند که در ادوار مختلف تاریخ با وظایف و عناوین متفاوتی نظیر: دهبان، کدخدای، و ... اداره امور روستایی را برعهده داشته اند. در حال حاضر مدیریت روستاهای کشور بر عهده دو نهاد شورای اسلامی و دهیاری می باشد. در این میان دهیاری ها به عنوان بازوی اجرایی و عامل اصلی توسعه روستایی محسوب می شوند. هدف اصلی این پژوهش ارزیابی اثرات مدیریت نوین روستایی بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی توسعه پایدار از دیدگاه روستاییان و مدیران روستایی در بخش مرکزی شهرستان سمیرم است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. روش جمع آوری داده ها و اطلاعات در آن از طریق منابع کتابخانه ای و میدانی فراهم شده است. ابزار مورد استفاده پرسشنامه و جهت تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. یافته های پژوهش نشان می دهد که در میان ابعاد چهارگانه مورد بررسی، مدیریت نوین روستایی در بعد زیست محیطی و تنها بر شاخص عملکرد مدیران در تأمین آب آشامیدنی سالم و بهداشتی تا حدودی موفق بوده است اما در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مدیریت نوین روستایی تاکنون نتوانسته است اثرگذاری مثبت قابل توجهی داشته باشد.

واژه گان کلیدی: مدیریت نوین روستایی، ابعاد توسعه پایدار، توسعه روستایی، بخش مرکزی شهرستان سمیرم

مقدمه

مدیریت روستایی فرآیند سازماندهی و هدایت جامعه روستایی از طریق شکل‌دهی به سازمان‌ها و نهادهای مسئول در ادراک مناطق روستایی است که نقش مهمی در پیشبرد اهداف توسعه دارد (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۸ & یاسوری و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۰). از زمانی که در مناطق روستایی فرایندهای سیستماتیک ساختاری حاکم گردید، مفهوم مدیریت روستایی جایگاه ویژه‌ای پیدا نمود و به عنوان یک راهبرد در جهت نیل به توسعه روستایی مطرح گردید (Sriram, 2007: 3). در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه روستایی، مدیریت جایگاه و نقش بسیار مهمی دارد، چنانکه بدون مدیریت روستایی مشروع و کارآمد، اهداف توسعه روستایی تحقق نخواهد یافت (صلاحی اصفهانی و التیامی نیا، ۱۳۹۴: ۱۵۹). بررسی مدیریت توسعه روستایی در ایران نشان می‌دهد تحولات زیادی در این زمینه رخ داده است (ملکان و کریمی، ۱۳۹۰: ۷) و همانند سایر سطوح مدیریتی سرزمینی از گذشته دور تاکنون با چالش‌های ساختاری و مسائل و مشکلات عدیده‌ای روبرو بوده است. از یک سو، با توجه به تغییر شرایط و مقتضیات زمانی، دیگر ساختار سنتی اعمال مدیریت در مناطق روستایی قادر به حل مشکلات کنونی نبوده و از دیگر سو، ساختار مدیریت جدید روستایی که مبتنی بر مشارکت مردم در امور و برنامه‌ریزی از پایین به بالا است به دلایل متعدد از جمله بومی نشدن و مداخله گسترده دولت و... نتوانسته به طور کامل مشکلات روستاهای امروزی را برطرف سازد. بنابراین، نظر به اینکه پایداری روستاها نه تنها با حفظ الگوهای مدیریتی بومی در راستای توسعه پایدار و ایجاد نظم و ثبات ممکن است، بلکه همزمان، با همراه تغییرات فضایی و مکانی درجهان، ضرورت تغییر ساختاری و الگویی برای رویارویی با تغییرات محیط بیش از حد ضروری به نظر می‌رسد (افتخاری، ۱۳۸۸: ۸). آنچه در زمینه مدیریت روستایی مهم است، اثر تفاوت‌های روستایی و نقش این تفاوت‌ها در برنامه‌ریزی توسعه روستایی است. لزوم توجه به مدیریت نوین روستایی با توجه به تئوری‌های مدیریتی نوین برای نواحی روستایی ایران که از فقدان مدیریتی واحد رنج می‌برند ضروری است

(بدری، ۱۳۹۰: ۱۴۸)؛ لذا مدیریت روستایی طی چند دهه گذشته و شاید در یکصد سال اخیر در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یکی از مهمترین و حساس‌ترین معضل و چالش برنامه‌ریزان و متخصصین بوده است، این مسأله همان قدر که در هر یک از ابعادش اهمیت فوق العاده‌ای دارد، برای روستا و روستاییان که به گفته لمتون اساس حیات اجتماعی ایران بر آن‌ها استوار است، حائز اهمیت می‌باشد (قدیری معصوم و ریاحی، ۱۳۸۴: ۱۷۹). با شکل‌گیری نهاد قانون‌گذار و تصویب قوانین و مقررات اداره جامعه، قوانین مدیریت روستایی در مسیر عمران روستایی و اداره بهتر امور روستاها، سیر تکاملی در دهه‌های اخیر پیموده است و مدیریت روستا و سازوکار انتخاب او کامل‌تر شد. بعد از انقلاب مدیریت روستایی بر عهده شورای اسلامی و سپس با تصویب دهیاری در سال ۱۳۷۷، دهیار در نوک پیکان مدیریت روستایی قرار گرفت (دربان آستانه، ۱۳۹۴: ۲۱۰).

با بررسی ساختار مدیریت در ایران و به طور اخص مدیریت روستایی، به نظر می‌رسد این نظام در کشور ما از الگو و نظریه خاصی تبعیت نمی‌کند و بسیاری از ویژگی‌های آنها در قالب یک تئوری خاص قابل توضیح نیست (مهدوی و کریمی پور، ۱۳۹۱: ۷۸). جامعه روستایی کنونی برای ترسیم چشم‌اندازی در قالب توسعه پایدار، نیاز به ابزار مدیریتی تحول‌یافته و پویا و رهبری مؤثر دارد تا بتواند با پیامدهای منفی تغییرات مقابله کند و از نتایج مثبت آن در جهت بقا و تداوم حیات بهره‌گیرد. در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت، جامعه پایدار جامعه‌ای است که افراد به فرآیند تغییرات متعهد هستند و در جهت بهبود تغییرات گام بر می‌دارند (یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۹۲). روستاهای بخش مرکزی شهرستان سمیرم از توابع استان اصفهان نیز همانند سایر سکونتگاه‌های همسان، به‌ویژه در طی دهه‌های اخیر به دلیل تغییر در نظام مدیریتی، با چالش‌های مختلفی مواجه شده است به نحوی که روند پایداری/ناپایداری را در این عرصه زیستی متأثر ساخته است. الگوی رایج مدیریت محلی و روستایی در کشور (پس از اصلاحات ارضی) که به صورت بخشی، تمرکزگرا و مبتنی بر نظریه برنامه‌ریزی عقلانی غیرمشارکتی در چارچوب نظریه نوسازی عموماً از بالا به پایین و

دستوری و با توجه به رویکرد نهادی تحت تأثیر عوامل مختلف درونی (شرایط جغرافیایی و واقعیات محلی مناطق) و بیرونی (ساختارهای کلان تصمیم‌گیری، شرایط اقتصادی و ...) می‌باشد؛ منجر به توسعه ناموزون عرصه‌های روستایی، نابرابری‌های روستایی- شهری و ناپایداری این گونه فضاهای زیستی گردیده است، به نحوی که تعدد سازمان‌ها و نهادهای متولی توسعه و عمران روستایی از یک سو و ضعف اساسی در کارکردهای مختلف شوراهای دهیاری‌ها (فقدان حکمروایی خوب) از سوی دیگر روند توسعه سکونتگاه‌های روستایی را با چالش‌های متعدد محیطی- اکولوژیک، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و کالبدی و ناپایداری مواجه نموده است. به طور کلی بعد از اصلاحات ارضی دهه ۴۰ و در مقطع زمانی (۱۳۹۰-۱۳۴۵)، تحول در نظام مدیریت روستایی، اثرات متفاوتی را بر ساختار محیطی- اکولوژیک، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و کالبدی- فضایی سکونتگاه‌های روستایی شهر سمیرم همچون دیگر نواحی همسان در کشور داشته است و چالش‌های مختلفی را در ابعاد متنوع منجر گردیده است، به نحوی که در ناحیه مورد مطالعه، نهادهای مختلف دولتی بازوان اجرایی خود را بسط داده و هر یک دفتر یا اداره‌ای را مخصوصاً در سطح روستاهای برتر ایجاد نموده‌اند به نحوی که در برخی از روستاها نهادهای مردمی و دولتی از قبیل دهیاری، شورای اسلامی، دفتر یادگیری محلی (نهضت سوادآموزی)، دفتر خدمات ارتباطی (ICT)، خانه بهداشت، خانه بهزیستی، خانه ترویج و ... استقرار یافته است و این گونه نهادها در ابعاد مختلف زیست محیطی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی بر ساختار فضایی سکونتگاه‌های روستایی تأثیر گذاشته و به دلیل موازی‌کاری‌ها و عدم یکپارچگی مدیریتی زمینه‌ساز ناپایداری در توسعه روستایی گردیده‌اند. از این رو پژوهش حاضر سعی بر این دارد تا از طریق شناخت و تشریح چالش‌ها به بررسی و تحلیل و ارزیابی عملکرد مدیریت نوین روستایی در روستای مورد مطالعه مبتنی بر دیدگاه توسعه پایدار پرداخته و راهکارهایی را جهت رفع نارسایی‌های موجود در راستای پایداری روستایی ارائه دهد. با توجه به آنچه ذکر گردید در این پژوهش دستیابی به اهداف زیر مدنظر بوده است:

شناخت و بررسی عوامل و نیروهای مؤثر در عملکرد نظام مدیریت روستایی در کشور
 تبیین ناپایداری / پایداری محیطی- اکولوژیک ناشی از عملکرد مدیریت نوین روستایی
 تبیین ناپایداری / پایداری اجتماعی- فرهنگی ناشی از عملکرد مدیریت نوین روستایی
 تبیین ناپایداری / پایداری اقتصادی ناشی از عملکرد مدیریت نوین روستایی
 تبیین ناپایداری / پایداری کالبدی ناشی از عملکرد مدیریت نوین روستایی

در رابطه با مدیریت روستایی پژوهش‌های متعددی در مناطق مختلف توسط محققین صورت گرفته است؛ پژوهش حاضر به با نگاهی متفاوت به بررسی عملکرد مدیریت روستایی بر اساس ابعاد مختلف توسعه پایدار از دیدگاه روستائیان و مسئولین در روستاهای بخش مرکزی شهرستان سمیرم می‌پردازد. در ادامه به ذکر برخی مطالعات انجام شده در داخل و خارج کشور اقدام گردیده است (جدول ۱).

جدول ۱. پیشینه پژوهش

پژوهشگر	سال	هدف	نتیجه
مهدوی و نجفی کانی	۲۰۰۵	عملکرد دهیاری‌های استان آذربایجان غربی و توسعه روستایی	دهیاری‌ها نقش مهمی در راستای توسعه روستایی و اوضاع کالبدی- فیزیکی منطقه داشته‌اند. ولی در مدیریت نوین روستایی ضعف‌هایی وجود دارد که نظارت عالی استانداری، اختصاص بودجه، برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با وظایف دهیاری‌ها می‌تواند از این نقاط ضعف بکاهد
رضوانی و احمدی	۲۰۰۹	شورای اسلامی روستایی، مشارکت مردمی و توسعه روستایی	روستائیان تمایل به مشارکت بیشتر در امور مختلف روستاها با همکاری شوراها داشته‌اند. همچنین اعضای شوراها درانجام وظایف خود موفق بوده و میزان همکاری و مشارکت مردم محلی با شورا درانجام کارهای روستا در وضعیت مطلوبی بوده است.
بزی و هدایتی	۲۰۱۰	روند تحولات مدیریت روستا در	شوراها جز در مواردی که با کمبود یا نبود اعتبارات و امکانات لازم مواجه بوده‌اند،

عملکرد مثبتی داشته‌اند.	ایران با تأکید بر عملکرد شوراهای اسلامی		
روش‌های سنتی مدیریت، امروزه برای اداره امور و توسعه روستایی کارساز نیستند و مدیریت جدید توسعه روستایی باید علاوه بر دارا بودن اصول مدیریتی همانند رهبری، برنامه‌ریزی، سازماندهی و... بایستی معیارهایی همچون جامع نگری، جمع‌گرایی، مشارکت و منابع مالی پایدار و ... را در خود داشته باشد و باعث رفع مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فضاهای روستایی گردد	تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی ایران	۲۰۱۲	مهدوی و کریمی پور
۲۳ علت، تأثیرگذار بر ناکارآمدی مدیریت روستایی در مقیاس محلی است که این علت در چارچوب ۸ مقوله کلی شامل ضعف در شایسته سالاری، ضعف در اطلاع رسانی، ترجیح منافع شخصی و قومی بر منافع جمعی، ضعف در سرمایه‌ی اجتماعی و انسانی، ضعف در برنامه‌ریزی در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی، محدودیت مالی و بودجه‌ای، ضعف در آینده‌نگری و نیز محدودیت قانونی و اجرایی دسته بندی شده‌اند. این عوامل به طور سیستماتیک با یکدیگر در ارتباط هستند؛ به طوری که به نظر می‌رسد تنها راه حل برون رفت از این مشکلات، نگرش یکپارچه و سیستمی به موضوع مدیریت روستایی در چارچوب نظام توسعه‌ی ملی است.	شناخت و تحلیل علل ناکارآمدی مدیریت روستایی از دیدگاه مردم محلی	۲۰۱۳	فرجی سبکبار و همکاران
مدیران روستایی در حفظ اراضی کشاورزی خوب عمل نکرده‌اند و شاخص‌هایی مانند توجه روستاییان برای جلوگیری از فروش اراضی کشاورزی، منصرف نمودن فروشندگان زمین و ... میزان نقش آفرینی مدیران روستایی را در حفظ اراضی کشاورزی نشان می‌دهد	نقش مدیریت روستایی در حفظ اراضی کشاورزی	۲۰۱۵	صلاحی اصفهانی و التیامی نیا
مدیریت محلی نقش مؤثر و کارآمدی در توسعه روستایی دارد و بجز وضعیت اقتصادی در تمام معیارهای محیطی، مسکن، توسعه فیزیکی و ... بین دیدگاه مدیران و ساکنان روستایی تفاوت معنادار وجود دارد	مدیریت محلی و نقش آن در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان چناران	۲۰۱۶	قنبری و بهرامی
تعامل بین دهیاران و شورای اسلامی چندان مطلوب نیست و شاخص‌های اجتماعی از نظر تعاملات دهیاران و شورای اسلامی در وضعیت مناسب ولی شاخص‌های زیست محیطی، اقتصادی و کالبدی وضعیت ضعیف‌تری داشته‌اند.	تعاملات بین دهیاران و شورای اسلامی در مدیریت و توسعه روستایی بخش دهدز ایده	۲۰۱۷	برقی
بهترین راه پیدا کردن آنچه مردم نیاز دارند و بهترین راه حل برای مشکلات آن‌ها درگیر کردن خود آن‌ها در مسائل است و مردم عامل اصلی تولید و ارتقای بهره‌وری به‌شمار می‌روند، و توجه به افزایش رفاه و بهبود زندگی مردم در راستای ارتقای بهره‌وری آن‌ها در اقتصاد ملی و توسعه‌ی روستایی خواهد بود.	رابطه‌ی بین مشارکت و مدیریت روستا	۲۰۰۸	چاتان ^۱ و آریسون ^۲
توسعه پایدار در ساختار مدیریتی و برنامه‌ریزی کشورهای مورد مطالعه به طور متفاوتی توسط عوامل دولتی و غیر دولتی تفسیر می‌شود و بر اساس کاربردهای متفاوت در سطوح منطقه‌ای و محلی نیز مورد استفاده قرار گرفته و تأثیرات متنوعی بر جای گذاشته‌است.	بررسی مدیریت منابع طبیعی در توسعه پایدار روستایی در ۱۲ کشور اروپایی	۲۰۰۹	بروکمیر و اوی ^۳
سبک مدیریت کارآمد روستایی، به طور مثبت با مدیر کارآفرین و عملکرد کارکنان ارتباط وجود دارد و مدیر کارآفرین نقش میانجی در ارتباط بین روش مدیریت و عملکرد کارکنان دارد.	بررسی ارتباط بین مدیریت سازمان‌یافته و کارآمد و اثرات آن بر عملکرد کارکنان و جوامع محلی در مالزی	۲۰۱۱	رامانایدو

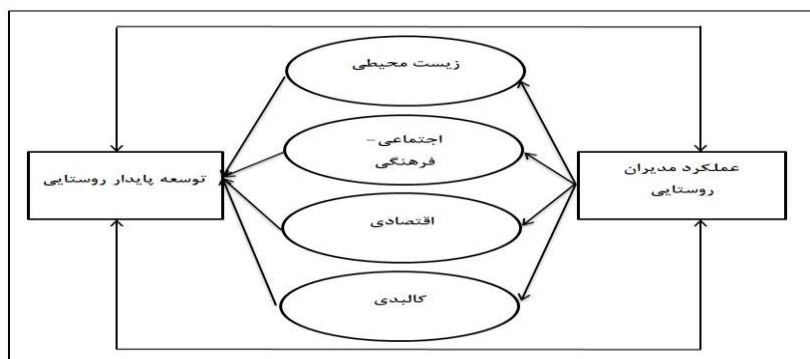
از دهه‌های پایانی قرن بیستم به ویژه از دهه ۱۹۹۰، بسیاری از اندیشمندان در توجه به رویکردهای پایین به بالا و نقش نهادهای محلی در افزایش کارایی مدیریت محلی تأکید کردند و به دنبال آن مسائلی از قبیل درجه تمرکززدایی و خودگردانی مدیریت محلی، چگونگی تأمین نیازهای مالی نهادهای مدیریت محلی، نحوه تنظیم روابط مناسب در سطوح

۱. Schattan

۲. Arilson

۳. Bruckmer & Away

کلان، میانی و خرد با هدف ایجاد نظام کارآمد مدیریت روستایی مطرح شد (Mackinnon, 2002: 307)، فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۶۸). با بررسی متون مدیریت و مدیریت روستایی و همچنین بررسی سیر تحول نظریات مدیریت، می‌توان آن‌ها را به طور عام در چهار مکتب به شرح زیر دسته بندی کرد: ۱- مکتب کلاسیک ۲- مکتب نئوکلاسیک ۳- مکتب ساخت گرایان ۴- نظریه های نوین مدیریت مهدوی و کریمی پور، ۱۳۹۱: ۴)، که دارای دو رویکرد عمده با عنوان ۱: رویکرد علمی بر اساس اظهار نظر با توجه به مطالعات انجام شده، به حداقل رساندن زمان و انرژی، اتکا به روش‌های کنترل و روندها، اعتقاد به انگیزش‌ها؛ ۲: رویکرد رفتاری- توجه به رفتارهای انسانی در جوامع روستایی با در نظر گرفتن عوامل فردی، سازمانی و جمعی و ساختار جامعه است (افتخاری، ۱۳۸۹: ۲۷). پارادایم مدیریت جدید روستایی در محورهای مدیریت زمین و تولید کشاورزی، مدیریت زیرساخت‌ها و خدمات زیربنایی، مدیریت مالی و نظام درآمد و هزینه‌ها برای روستاها، مدیریت محیط زیست و توسعه پایدار و مدیریت برای کاهش فقر و عدالت اجتماعی قابل بررسی است (عنابستانی و حاتمی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۱۲۴). بنابراین مدیریت، زیرساخت و برنامه، سه عنصر مهم مدیریت روستایی است که در راستای دستیابی به اهدافی مانند کاهش مهاجرت‌های روستایی، از بین بردن شکاف اجتماعی، اقتصادی میان شهر و روستا، توسعه کشاورزی و کاهش فقر گسترده روستایی است (صیدایی و همکاران، ۱۳۹۳، ۳). همچنین بسیاری از محققان و صاحب‌نظران حوزه فعالیت روستایی، حیطة مدیریت و توسعه روستایی را شامل پنج بعد می‌دانند که شامل مدیریت منابع طبیعی، مدیریت منابع انسانی، توسعه فیزیکی روستا و امور زیربنایی، توسعه فعالیت‌های کشاورزی و غیر کشاورزی می‌دانند (Gibson Et Al, 2010: 238)، که باید علاوه بر توجه به مشارکت مردم، به دقت، سرعت، صحت، کیفیت ارائه خدمات، افزایش پاسخگویی، کارآمدشدن روند مدیریت و خدمات توجه نمایند (Coleman, 2009: 118). عوامل محیط و امکانات فیزیکی، مهارت و آموزش‌های مورد نیاز نیز از عواملی هستند که عملکرد مدیران را بهبود می‌بخشد (Dannis & Erdmann, 2005: 5) وودز معتقد است که هدف از ایجاد مدیریت کارآمد روستایی، انتخاب دموکراتیک مدیران محلی، پاسخگو بودن مدیران محلی در قبال مردم و مشارکت دادن مردم در فرآیند تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های توسعه است که همواره مورد تأیید اندیشمندان بوده‌است (Woods, 2011: 153). به باور مطیعی لنگرودی مدیریت نوین روستایی باید به وسیله استراتژی‌های کارآمد، قدرت عمل، ابتکار در سازندگی و سیاستگذاری حساب شده همراه باشد و درک توسعه محلی بروز، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت را در دستور کار خود قرار دهد و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فضاهای روستایی باشد (عزمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۵). مدیریت روستایی دارای نقاط مشترکی با اهداف توسعه پایدار است که شامل تأمین نیازهای اساسی، افزایش تولید و امنیت غذایی، کاهش فقر، حفظ محیط زیست، توسعه فرصت‌های شغلی و افزایش مشارکت و اعتماد به نفس (فیروزنیا و افتخاری، ۱۳۸۲ & تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶۰)، افزایش تولیدات کشاورزی، تقویت ساختار فرهنگی، توسعه خدمات گردشگری، تولید بهینه و بسترسازی برای صنایع دستی است (شیخی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱)؛ زیرا در توسعه پایدار، مدیریت روستایی یعنی تنظیم رابطه انسان با محیط زیست خود، که در آن به پیوند نظام‌های اجتماعی، اقتصادی با نظارت‌های بوم شناختی توجه می‌شود. افزون بر این در فرآیند توسعه پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و محیطی در نظر گرفت که هر یک از این ابعاد جنبه‌های متفاوتی را دربرمی‌گیرند (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۸). از این رو جوامع روستایی بیشتر مواقع مناسبترین واحد برای فرآیند مدیریت توسعه پایدار روستایی محسوب می‌گردند (Devine, 2008: 148).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است. جهت گردآوری داده‌ها از روش اسنادی (بخش مقدماتی پژوهش) و میدانی بهره گرفته شده است که روش میدانی مبتنی بر ابزار پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش روستاهای بخش مرکزی شهرستان سمیرم است، بر اساس آمار موجود تعداد روستاهای بخش مرکزی شهرستان سمیرم برابر با ۲۰۶ روستا می‌باشد که در این بین روستاهای دارای دهیاری و شورای فعال به عنوان نمونه انتخاب شدند و شامل ۸ روستا با جمعیت ۲۶۶۰ و ۶۳۸ خانوار است. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردید و میزان آن ۲۳۹ نفر برآورد شد که در بین روستاهای مورد مطالعه به شیوه تصادفی طبقه‌ای بر مبنای حجم جمعیت بین روستاها توزیع گردید (جدول ۲).

جدول ۲. جمعیت و حجم نمونه روستاهای مورد مطالعه

روستا	جمعیت	تعداد خانوار	حجم نمونه	روستا	جمعیت	تعداد خانوار	حجم نمونه
ضرغام آباد	۴۱	۱۶۸	۱۵	چشمه خونی	۳۵	۱۳۱	۱۳
گرموک	۲۴۶	۱۰۸۳	۹۲	قلعه اسلام آباد	۳۲	۱۱۱	۱۲
مزرعه شیخعلی	۲۸	۱۱۳	۱۱	گل افشان	۱۱۳	۴۶۱	۴۳
هست	۳۵	۱۴۶	۱۳	قلعه قدم	۱۰۷	۴۴۷	۴۰
جمعیت: ۲۶۶۰		تعداد خانوار: ۶۳۸		حجم نمونه: ۲۳۹		تعداد روستا: ۸	

منبع: محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۵

جهت طراحی پرسشنامه بر اساس مبانی نظری پژوهش اقدام به گردآوری مجموعه‌ای از شاخص‌های مرتبط با اهداف بر مبنای مطالعات سایر پژوهشگران گردید (جدول ۳). برای سنجش روایی پرسشنامه مذکور از نظر اساتید و متخصصین صاحب‌نظر در این حیطه بهره گرفته شد و در نهایت پس از تغییرات لازم روایی آن مورد تأیید قرار گرفت. همچنین برای بررسی پایایی پرسشنامه تعداد ۳۰ پرسشنامه به صورت پیش‌آزمون توزیع گردید و با استفاده از آلفای کرونباخ میزان پایایی آن برای پرسشنامه پاسخگویان روستاهای نمونه ۰/۹۱۶، برای اعضای شوراهای روستاهای نمونه ۰/۷۰۸ و پرسشنامه دهیاران نیز ۰/۸۶۸ برآورد گردید، که این نشان‌دهنده پایایی بالای سؤالات پرسش‌نامه‌ها و همبستگی درونی سؤالات برای سنجش متغیرهای تحقیق می‌باشد. لذا پرسشنامه مذکور از پایایی مطلوب و مناسبی جهت سنجش برخوردار است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها به دو صورت کمی و آماری (توصیفی و استنباطی) و کیفی (تحلیل محتوایی و استدلال منطقی) بهره گرفته شد. در بخش آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون-های کلموگراف-اسمیرنوف (جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها) و آزمون t تک نمونه‌ای (جهت سنجش دیدگاه شهروندان و اعضای شورا و دهیاران درباره متغیرهای پژوهش) استفاده گردید.

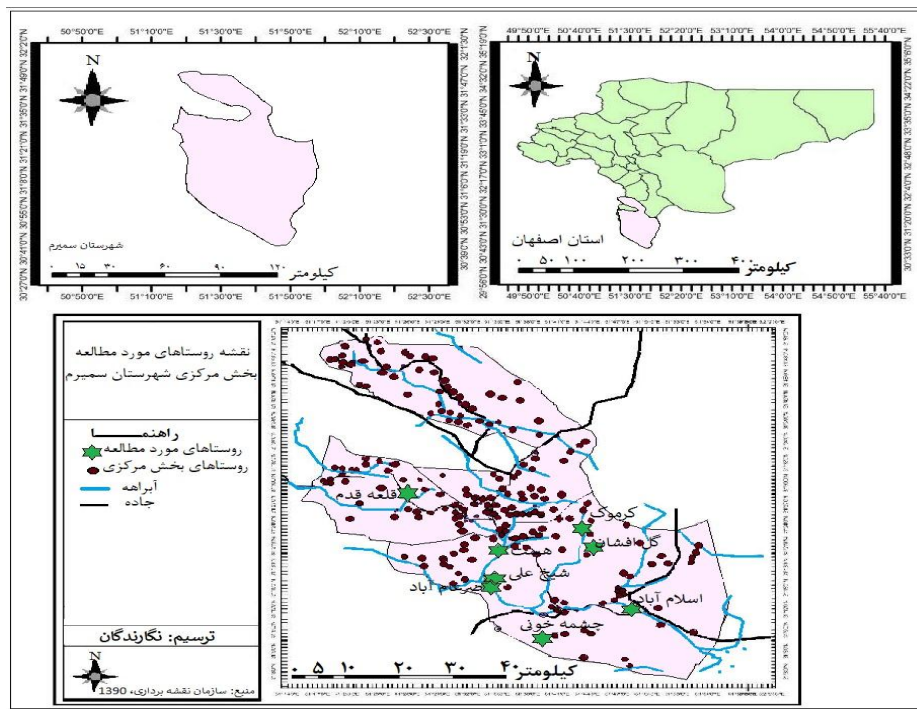
جدول ۳. شاخص‌ها و گویه‌های مورد استفاده در پژوهش

شاخص‌ها	گویه‌ها	
وظایف مدیریت	۱- قدرت عمل ۲- ابتکار در سازندگی ۳- از بین بردن شکاف اجتماعی - اقتصادی ۴- توسعه کشاورزی ۴- ایجاد انگیزه مشارکت در بین مردم ۵- مساعدت در ایجاد مؤسسات خیریه ۶- همکاری با سایر نهادهای مدیریتی ۷- تشویق روستائیان به صنایع دستی ۹- توسعه فرصت‌های شغلی ۱۰- حفظ محیط زیست	
ارزیابی عملکرد مدیریت نوین روستایی	محیطی - اکولوژیک	۱- جلوگیری از آلودگی‌های محیطی (آب، خاک و ...) ۲- جلوگیری از تخریب منابع زیست محیطی (پوشش گیاهی و ...) ۳- دفع بهداشتی زباله‌های خانگی ۴- تأمین آب آشامیدنی سالم و بهداشتی
	اجتماعی - فرهنگی	۱- جلوگیری از روند مهاجرتی جمعیت ۲- بهبود وضعیت سواد و آگاهی مردم ۳- گسترش مشارکت مردم و توانمندسازی آنان ۴- افزایش نقش زنان در فعالیتهای اجتماعی ۵- حفظ میراث فرهنگی و تاریخی
	اقتصادی	۱- بهبود وضعیت اشتغال و درآمد مردم ۲- بهبود وضعیت بازاریابی محصولات کشاورزی ۳- افزایش و بهبود میزان راندمان آبیاری ۴- افزایش کمی و کیفی تولیدات
	چالش‌های کالبدی	۱- نظارت بر روند ساخت و ساز و بهسازی ۲- نظارت بر تغییرات کاربری اراضی روستایی ۳- جلب مشارکت مردم در اجرای طرح‌ها ۴- بهبود وضعیت آبرسانی در روستا ۶- بهبود وضعیت خدماتی (آموزشی، بهداشتی، ارتباطی، تدارکاتی) ۷- کاهش مراجعات مردم روستا به شهر جهت رفع نیازمندی‌ها در اثر اقدامات و عملکرد مدیریت نوین

منبع: رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۴)، شیخی و همکاران (۱۳۹۲)، عنابستانی و حاتمی نژاد (۱۳۹۱)، عنابستانی و پورجمالی جغرافیاد (۱۳۹۱)، woods (2011)، عزمی و همکاران (۱۳۹۰)، تقدیسی و همکاران (۱۳۹۰)، افتخاری و همکاران (۱۳۸۶)، فیروزنیا و افتخاری (۱۳۸۲).

محدوده مورد مطالعه

شهرستان سمیرم با مساحت ۵۲۲۴ کیلومتر مربع در جنوب غربی استان اصفهان با مختصات جغرافیایی ۵۱ درجه و ۱۷ دقیقه تا ۳ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۴۲ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۵۱ دقیقه عرض شمالی و با ارتفاع متوسط ۲۴۰۰ متر از دریا، بین چهار استان اصفهان، چهارمحال بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد و فارس واقع شده است از شمال به شهرضا، از شرق به آباد و اقلید فارس، از جنوب غربی و غرب با مرز طبیعی رشته کوه‌های دنا با استان کهگیلویه و بویراحمد، از غرب به بروجن و لردگان (چهارمحال و بختیاری) محدود می‌شود. فاصله مرکز شهرستان تا اصفهان ۱۵۰ و تا تهران ۴۳۵ کیلومتر می‌باشد. این شهرستان ۴/۹ درصد مساحت و ۱/۶۵ درصد جمعیت استان اصفهان را شامل می‌شود. از نظر موقعیت قرارگیری در حاشیه جنوب شرقی رشته کوه‌های زاگرس قرار گرفته به طوری که رشته کوه‌های دنا به صورت حصار در غرب و جنوب غربی آن کشیده شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شکل ۲. محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

از تعداد ۲۳۹ پرسشنامه توزیع شده در بین ساکنین روستاهای مورد مطالعه ۱۴۸ نفر (۶۱/۹ درصد) را مردان و ۹۱ نفر (۳۸/۱ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین از بین ۱۶ پرسشنامه توزیع شده بین اعضای شورای شهر و دهیاران، تمام پرسشنامه توزیع شده را مردان پاسخگو بودند. در رابطه با وضعیت تأهل روستائیان پاسخگو جمعاً ۱۲۴ نفر (۵۱/۹ درصد) را متأهل و ۱۰۷ نفر (۴۴/۸ درصد) را افراد مجرد تشکیل می‌دهند. و در میان اعضای شورا ۷ نفر (۸۷/۵ درصد) را متأهل و یک نفر (۱۲/۵ درصد) مجرد و اعضای دهیاری ۶ نفر متأهل (۷۵ درصد) و ۲ نفر (۲۵ درصد) را مجرد تشکیل می‌دهند. یافته‌های حاصل از میزان تحصیلات پاسخگویان از بین افراد روستا کم‌ترین درصد پاسخگو هم با ۹ درصد مربوط به افراد دارای مدرک فوق لیسانس و بالاتر و بیشترین فراوانی با ۷۲/۸ درصد دیپلم و زیر دیپلم بودند. از میان ۸ نفر اعضای شورا بیش از ۸۷/۵ درصد از آن‌ها دارای تحصیلات زیر دیپلم هستند، و یک نفر نیز دارای مدرک لیسانس می‌باشد. از میان ۸ نفر دهیار منطقه مورد مطالعه ۵ نفر دیپلم و زیر دیپلم ۲ نفر فوق دیپلم و ۱ نفر نیز دارای مدرک لیسانس می‌باشد.

یافته‌های توصیفی حاصل از عملکرد شورای شهر و دهیاری در باه ابعاد مختلف پایداری از دیدگاه پاسخگویان حکایت از آن دارد که مدیریت نوین روستایی از دیدگاه مردم در بعد کالبدی با میانگین ۳۷/۰۷ و انحراف معیار ۲/۹۹ دارای عملکرد بهتری بوده است، ابعاد زیست محیطی و اقتصادی نیز با میانگین ۳۶/۱۱ در رده دوم قرار داشتند و بعد اجتماعی- فرهنگی با ۳۵/۵۰ دارای کمترین میانگین بوده است (جدول ۴).

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان نسبت به ارزیابی عملکرد مدیریت نوین روستایی درباره ابعاد مختلف پایداری

انحراف معیار	میانگین	درصد پاسخگویان					ابعاد
		خیلی کم	کم	متوسط	خوب	خیلی خوب	
۲/۳۱	۳۶/۱۱	۲۸/۶	۱۶/۴	۱۹/۸	۲۲/۴	۹/۶۶	زیست محیطی
۳/۲۹	۳۵/۵۰	۴۲	۲۱/۶	۱۸/۸	۹/۰۰	۴/۰۰	اجتماعی- فرهنگی
۲/۳۱	۳۶/۱۱	۴۴	۲۵/۵	۱۶/۵	۱۰/۰۰	۲/۰۰	اقتصادی
۲/۹۹	۳۷/۰۷	۳۱/۸۳	۲۲/۳۳	۲۲/۸۳	۱۳/۶۷	۷/۱۷	کالبدی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

یافته‌های استنباطی

در این بخش از پژوهش از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها استفاده گردید. در جدول ۵ از آنجا که سطح معنی‌داری در آزمون کولموگروف - اسمیرنوف ۰/۵۱ نمایش داده شده است و بیشتر از ۰/۰۵ است پس می‌توان داده‌های تحقیق را با اطمینان بالایی نرمال فرض کرد. لذا باید از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

جدول ۵. نتایج آزمون کلموگراف-اسمیرنوف

شاخص	کلموگراف-اسمیرنوف	سطح معنی‌داری
عملکرد مدیریت نوین روستایی	۰/۰۸۳	۰/۵۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

در این بخش از پژوهش مطابق اهداف در نظر گرفته شده به بررسی دیدگاه روستائیان درباره عملکرد مدیریت نوین روستایی بر ابعاد توسعه پایدار پرداخته شد. یافته‌ها مطابق جدول ۶ بیانگر این موضوع است که در هر چهار بعد زیست محیطی، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و کالبدی میانگین جامعه نمونه کمتر از حد مطلوب یعنی عدد ۳ است و مقدار t بدست آمده نیز منفی می‌باشد، بنابراین از دیدگاه روستائیان مدیریت نوین روستایی یعنی شورا و دهیار عملکرد مطلوبی بر پایداری روستایی نداشته و سبب پایداری نگردیده‌اند به گونه‌ای که شاخص زیست محیطی دارای میانگین ۲/۶۷، شاخص اجتماعی- فرهنگی ۲/۱۰، شاخص اقتصادی ۲/۰۰ و شاخص کالبدی ۲/۴۱ برآورد گردید.

جدول ۶. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

بعد	آماره T	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	حد متوسط	اختلاف میانگین
زیست محیطی	-۴/۵۳۴	۲/۶۷۳۰	۱/۱۰۱۱۰	۰.۰۰۰	۳	-۰/۳۲۷۰۴
اجتماعی	-۱۲/۴۹۴	۲/۱۰۰۵	۱/۰۳۵۸۴	۰.۰۰۰	۳	-۱/۸۹۹۵۲
اقتصادی	-۱۶/۷۱۱	۲/۰۰۴۲	۲/۰۰۴۲	۰.۰۰۰	۳	-۱/۹۹۵۸۲
کالبدی	-۹/۵۰۰	۲/۴۱۱۰	۱/۲۳۳	۰.۰۰۰	۳	-۱/۵۸۹۰۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

در رابطه با ارزیابی عملکرد مدیران مبتنی بر توسعه پایدار بر اساس روستاهای مورد مطالعه بر مبنای ابعاد چهارگانه زیست محیطی، اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و کالبدی بر اساس جدول ۷ روستای چشم خونی با میانگین ۳/۳۰ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ دارای میانگینی بالاتر از حد مطلوب (عدد ۳) است و روستای گرموک با میانگین ۲/۹۳ به حد مطلوب گرایش دارد و نسبت به سایر روستاها عملکرد مدیریت روستایی مطلوب ارزیابی می‌گردد. از لحاظ شاخص‌های اجتماعی تنها روستای چشم‌خونی دارای میانگینی بالاتر از حد مطلوب است که میزان آن ۳/۴۲ برآورد گردید. در رابطه با شاخص اقتصادی نیز یافته‌ها حاکی از این است که عملکرد شورا و دهیاری در سطح ۸ روستا مطلوب ارزیابی نمی‌گردد و مدیریت نوین قادر نبوده است بر پایداری اقتصادی آنها تأثیر مثبتی داشته باشد. در رابطه با پایداری کالبدی تنها عملکرد مدیریت

نوبت در روستای چشم خونی با میانگین ۲/۹۶ به حد مطلوب نزدیک است. لذا بررسی‌ها نشان می‌دهد که عملکرد مدیران روستای چشمه خونی در ابعاد زیست محیطی و فرهنگی اجتماعی حاکم بودن پایداری را به دنبال داشته است و در ابعاد اقتصادی و کالبدی نیز این روستا در شرایط متوسطی به سر می‌برد و هم چنین روستای اسلام آباد در تمام ابعاد توسعه پایدار در روستاهای نمونه میانگین نسبتاً ضعیفی دارد و عملکرد مدیران این روستا باعث شده که این روستا ناپایدارترین روستا محسوب شود.

جدول ۷. مقایسه میانگین ابعاد پایداری در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه

نام روستا	ابعاد	آماره T	میانگین	sig	نام روستا	ابعاد	آماره T	میانگین	sig
قلعه قدم	زیستی	۱۸/۷۱۳	۲/۷۰۷۳	۰/۰۰۰	شیخملی	زیستی	۱۵/۸۱۵	۲/۶۷۲۷	۰/۰۰۰
	اجتماعی	۱۶/۰۴۴	۲/۰۲۰۵	۰/۰۰۰		اجتماعی	۱۳/۰۰۰	۱/۹۵۰۰	۰/۰۰۰
	اقتصادی	۱۷/۷۶۵	۲/۱۰۹۸	۰/۰۰۰		اقتصادی	۶/۲۷۲	۲/۱۵۹۱	۰/۰۰۰
	کالبدی	۱۸/۸۳۵	۲/۴۴۴۴	۰/۰۰۰		کالبدی	۱۲/۳۴۴	۲/۴۲۴۲	۰/۰۰۰
اسلام آباد	زیستی	۶/۲۴۵	۱/۳۰۰۰	۰/۰۰۰	چشم خونی	زیستی	۹/۵۱۴	۳/۳۰۰۰	۰/۰۰۰
	اجتماعی	۳۱/۰۰۰	۱/۰۳۳۳	۰/۰۰۰		اجتماعی	۴/۹۳۷	۳/۴۲۲۲	۰/۰۰۰
	اقتصادی	۱۳/۰۰۰	۱/۰۸۳۳	۰/۰۰۰		اقتصادی	۸/۶۰۶	۲/۶۹۲۳	۰/۰۰۰
	کالبدی	۲۵/۰۰۰	۱/۷۱۴۰	۰/۰۰۰		کالبدی	۲/۹۸۲	۲/۹۶۱۵	۰/۰۰۰
ضرغام آباد	زیستی	۱۰/۷۰۲	۱/۶۶۶۷	۰/۰۰۰	هست	زیستی	۶/۶۰۶	۲/۵۱۶۷	۰/۰۰۰
	اجتماعی	۹/۲۹۵	۱/۷۱۴۳	۰/۰۰۰		اجتماعی	۱۰/۲۸۳	۲/۰۱۶۷	۰/۰۰۰
	اقتصادی	۸/۱۰۳	۱/۶۱۶۷	۰/۰۰۰		اقتصادی	۸/۲۴۸	۱/۷۹۱۷	۰/۰۰۰
	کالبدی	۱۲/۰۳۱	۱/۹۸۸۱	۰/۰۰۰		کالبدی	۹/۳۳۸	۲/۳۰۵۶	۰/۰۰۰
گرموک	زیستی	۲۶/۰۳۲	۲/۹۳۱۸۲	۰/۰۰۰	گل افشان	زیستی	۱۵/۶۱۸	۲/۷۱۴۳	۰/۰۰۰
	اجتماعی	۱۹/۸۴۳	۲/۱۲۳۴۶	۰/۰۰۰		اجتماعی	۱۳/۵۳۹	۲/۲۵۱۲	۰/۰۰۰
	اقتصادی	۲۲/۵۰۲	۲/۰۰۵۴۳	۰/۰۰۰		اقتصادی	۱۲/۸۷۲	۲/۱۰۴۷	۰/۰۰۰
	کالبدی	۲۵/۴۸۶	۲/۵۴۳۹۶	۰/۰۰۰		کالبدی	۱۶/۰۹۳	۲/۴۸۰۲	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

نتیجه‌گیری

مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی یکپارچه و پایدار نقش اساسی دارد و فرایندی چند جانبه و شامل ارکان مردم، دولت و نهادی عمومی است. در این فرایند با استفاده از مشارکت مردم و بوسیله تشکیلات و سازمان‌های روستایی، برنامه‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا می‌شود و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد. در سال‌های اخیر، توسعه‌ی روستایی در قالب توسعه مشارکتی و نهادگرایی مطرح شده که ابعاد توسعه روستایی یکپارچه، همراه با مشارکت مردم را دربر دارد. از این منظر، عوامل متعددی بر توسعه روستایی تأثیر گذارند که از جمله آن‌ها می‌توان مدیریت روستایی و حضور خبرگان محلی (شوراها) نام برد. بنابراین نقش شوراها در این امر یعنی توسعه روستایی آن هم در مناطقی محروم همچون روستاهای ناحیه مرکزی شهرستان سمیرم که جزء مناطق محروم و کم توسعه یافته قرار دارد را دو چندان خواهد نمود. با توجه به آنچه ذکر گردید و اهمیت موضوع، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی عملکرد مدیریت نوبین روستایی بر اساس توسعه پایدار انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش هشت روستای دارای دهیاری و شورای فعال است. جهت تحلیل موضوع در بعد وظایف مدیر از ۱۰ شاخص و در بعد ارزیابی عملکرد از چهار شاخص در قالب ۲۰ گویه بهره گرفته شد. نتایج حاصل از یافته‌ها بیانگر این است از دیدگاه روستائیان مدیریت نوبین روستایی عملکرد مطلوبی بر پایداری نداشته است و این عملکرد نامطلوب در ابعاد مختلف بستر ساز توسعه ناموزون و ناپایداری فضای روستایی گردیده

است. به گونه‌ای که در ابعاد چهارگانه زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مقدار تمام شاخص‌ها و میانگین آنها کمتر از حد مطلوب برآورد گردید. نامطلوب‌ترین بعد عملکردی مدیران که به مراتب ناپایدار تر از سایر ابعاد بوده است مربوط به عملکرد اقتصادی مدیران است، که شورای اسلامی و دهیار نتوانسته‌اند اقدام مؤثری در جهت بهبود وضع شغلی و درآمد مردم، بازاریابی برای محصولات و افزایش کمی و کیفی تولیدات انجام دهد. مدیران می‌توانند با صرف بخشی از هزینه‌های دهیاری برای خرید ادوات کشاورزی و قرار دادن آن در اختیار روستائیان توانمندسازی اقتصادی آنها را ارتقاء دهند، زیرا مدیران روستایی به عنوان نهادی مردمی از پشتوانه حمایت مردم برخوردار خواهند شد و می‌توانند با بهبود عملکرد خود از طریق رضایت روستائیان، همسو با سیاست‌های تمرکززدایانه دولت به فعالیت خود به نحو مؤثر ادامه دهند.

عدم توجه مدیران روستایی در بعد زیست محیطی به عواملی چون عدم توجه به جلوگیری از آلودگی در محیط زیست و منابع آب و خاک و ایجاد فضای مناسب جهت دفن بهداشتی زباله‌های خانگی بر عملکرد آنها در بعد پایداری محیط زیست تأثیر منفی داشته است. ضعف اقدامات اجرایی مدیران در زمینه ایجاد فناوری‌های نوین در محیط روستایی، عدم ایجاد زمینه در جهت کاهش مراجعات مردم برای فرایندهای اداری ساده و آگاه‌سازی و مشارکت زنان در امور اجتماعی از جمله عواملی است که بر عملکرد اجتماعی و فرهنگی تأثیر منفی داشته است. در روستاهای مورد مطالعه مدیران نتوانسته‌اند با تسهیل‌گری ارتباط با سایر سازمان‌ها در زمینه تهیه و اجرای طرح‌های توسعه روستایی و ارتباط و تعامل بیشتر با مردم در زمینه پیش‌برد اهداف، مؤثرتر اقدام کنند. تنها در بعد ساخت و ساز و نظارت بر تغییر کاربری اراضی و همچنین آبرسانی به مناطق روستائیان دهیاران عملکرد مثبتی داشته‌اند که این امر بر پایدار کالبدی تأثیرگذار بوده است. نتایج بدست آمده از یافته‌های تحقیق در محدوده‌ی مورد مطالعه حاکی از تعارض میان مدیریت نوین و سنتی روستایی و ناکارآمدی حل معضلات روستایی دارد از این رو طراحی ساختار مدیریت یکپارچه و نظام‌مند روستایی برای کاهش و یا از میان بردن آسیب‌های مدیریت روستایی می‌تواند مفید باشد. در واقع می‌توان گفت عوامل و نیروهای مختلف درونی (ساختار محیطی، مدیریت محلی، سطح سواد و آگاهی مردم، وضعیت شغلی و درآمدی) و عوامل و نیروهای بیرونی (نوع سیاست‌گذاری‌ها و نظام برنامه ریزی‌های توسعه، فاصله روستاها تا شهر سمیرم و نیز روابط میان روستاها و شهر) بر روند تحولات ساختاری- کارکردی عرصه‌های روستایی اثر گذاشته و از این رو مدیریت نوین در روستاهای مورد مطالعه نتوانسته است زمینه ساز ساماندهی یکپارچه فضاهای روستایی و توسعه پایدار آنها شود.

لذا این نتایج بیانگر این است که مدیریت روستایی شهرستان سمیرم با چالش‌های جدی مواجه است و اکثر روستاهای این منطقه از حداقل امکانات اولیه برخوردار بوده و فرایند فعلی مدیریت روستایی در محدوده‌ی مورد مطالعه بدلیل عدم یکپارچگی عملکردی منجر به ناپایداری سکونتگاه‌ها شده است و ضعف ساختاری و عدم یکپارچگی در نظام مدیریت روستایی منجر به تشدید مشکلات اجتماعی و اقتصادی گردیده است. لذا ضرورت ایجاد می‌کند با اقدامات مناسب در زمینه روش‌های مدیریت، بسترسازی برای ارائه خدمات مناسب، افزایش پاسخگویی مدیران و توجه آنها به مشارکت مردم و ... برای رفع آسیب‌پذیری و مقابله با این چالش‌ها اقدام نمود. از سوی دیگر محدود بودن امکانات و تسهیلات در مناطق روستایی باعث شده است تا مدیران در هر نوع فعالیتی اولویت را بر اساس مقتضیات جمعیت اختصاص دهند و تا زمانی که این تفکر در مدیریت روستایی حاکم است نمی‌توان مانع از مهاجرت‌های روستایی گردید، زیرا جذب و حمایت روستائیان و ماندگاری آنها ساز و کار اساسی در پایداری مناطق روستایی است.

با توجه به مطالعات انجام یافته و یافته‌های تحقیق و بررسی مشکلات و تنگناهای موجود در مدیریت روستایی پیشنهادات و راهبردهای ذیل برای بهبود مدیریت روستایی مبتنی بر توسعه پایدار ارائه می‌گردد:

بعد محیطی

- برگزاری کارگاه های آموزشی و کارگروه هایی برای مدیران توسط بخش داری و نهادهای ذیربط در راستای توانمندسازی علمی و اجرایی مدیران در زمینه بهداشت و محیط زیست روستاهای مورد مطالعه و تدوین برنامه هایی در این باره؛
- استفاده از ظرفیت های سازمان های مردم نهاد و خصوصی در راستای بهبود و ارتقای توسعه پایدار زیست محیطی روستاها؛
- همکاری و هماهنگی شورا و دهیار در خصوص بررسی و شناخت کمبودها و نیازها و نارسایی های بهداشتی و زیست محیطی و ارایه طرح ها و پیشنهادات مربوطه به مسئولین ذیربط جهت اطلاع و برنامه ریزی و اقدام؛
- مدیران روستایی باید با کمک اهالی، مشکلات مربوط به منابع آبی را مشخص و شناسایی کنند و در برنامه ریزی های آینده با ارایه پیشنهاد، چگونگی استفاده بهینه از آن ها را به مسئولان ذیربط منتقل نمایند.
- مدیران باید ضمن جلوگیری از تلنبار کردن زباله، سوزاندن آن در فضای باز و دفن سطحی زباله که همگی موجب آسیب رساندن به محیط زیست روستا می شوند اصول و راهکارهای مدیریت پسماند را از طریق آموزش و... فراگیرند.

بعد اجتماعی – فرهنگی

- ارایه الگوی مدیریتی و رفتاری از طریق آموزش به مدیران؛
- برقراری تفاهم، تعامل و هماهنگی بین اعضای شورا به عنوان نهاد نظارتی و مشورتی و دهیار به عنوان نهاد اجرایی و افزایش روحیه خدمت رسانی در میان آنها؛
- ترویج فناوری اطلاعات و ارتباطات بین مدیران روستایی در جهت بهبود و افزایش عملکرد آنها؛
- ایجاد نظام منظم و کارآمد و مؤثر نظارت و ارزشیابی بر نحوه عمل دهیاری و شوراهای؛
- توانمندسازی زنان در فرایند مدیریت روستایی از طریق ایجاد خودباوری در آنها و آموزش و ایجاد الگوهای شغلی؛
- هماهنگی و ارتباط مدیران روستایی با ارگان ها و متولیان روستایی جهت بهبود و افزایش زیرساخت های خدماتی و فناوری اطلاعات و ارتباطات و ایجاد فرصت های شغلی جهت جلوگیری از مهاجرت به شهرها.

بعد اقتصادی

- بیمه کردن و ارتقای توان اقتصادی مدیران روستایی جهت دلگرمی و بهبود عملکرد آنها؛
- برگزاری آموزش های بازاریابی برای روستاییان منطقه مرتبط با فعالیت های موجود توسط مدیران با همکاری متولیان روستایی
- ایجاد بسترها و زمینه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کارآفرینی در روستاهای منطقه؛
- ایجاد ساز و کارهای لازم برای اعطای وام با بهره پایین از سوی بانک ها و مؤسسات به طرح های روستایی؛
- توجه مدیران به فعالیت های جنبی نظیر مرغداری و دامداری و زنبور عسل و توسعه صنایع جانبی بخش کشاورزی جهت ایجاد اشتغال و افزایش میزان در آمد.

بعد کالبدی

- لزوم حفظ کاربری اراضی مخصوصاً مزارع کشاورزی و باغ ها و نظارت بر رشد و گسترش مناسب و نظام مند بافت فیزیکی سکونتگاه های روستاهای مورد مطالعه؛
- ظرفیت سازی نهادی و قانونی برای تسهیل و افزایش مشارکت مردمی در روند توسعه کالبدی روستاهای مورد مطالعه در راستای ارتقای ظرفیت ماندگاری جمعیت روستا؛

- مشارکت و همکاری دهیار با شورا در جهت پیگیری اجرای طرح‌های عمرانی اختصاص یافته به روستا؛
- حضور فعال مأمورین دولتی و غیردولتی و مدیریت در زمینه نظارت بر ساخت‌وسازها بر اساس اصول فنی؛
- افزایش نقش مدیریت و مشارکت مردم در فرایند اجرای واگذاری اراضی مسکونی روستاهای مورد مطالعه
- هماهنگی و پیگیری مدیران روستا و بنیاد مسکن در جهت افزایش سازگاری طرح پیشنهادی کاربری اراضی روستایی با روحیات روستاییان

منابع

۱. افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین. (۱۳۸۹). *مدیریت توسعه روستایی (بنیان‌های نظری)*. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت
۲. افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین؛ حمدالله سجاسی قیداری؛ عینالی، جمشید. (۱۳۸۶). نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار. *روستا و توسعه*، ۱۰(۲)، ۳۰-۱.
۳. افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین. (۱۳۸۸). بازآفرینی مدیریت توسعه روستایی در ایران، *مجموعه مقالات دومین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی* (جلد دوم)، چاپ نخست، ۳۳-۷.
۴. بدری، سیدعلی. (۱۳۹۰). چالش‌های مدیریت روستایی در ایران و آرایه سیاست‌های راهبردی. *رهنامه سیاست‌گذاری*، ۲(۳)، ۱۴۷-۱۷۹.
۵. برقی، حمید. (۱۳۹۶). بررسی تعاملات بین دهیاران و شوراهای اسلامی در مدیریت و توسعه نواحی روستایی (مورد مطالعه: بخش دهدز شهرستان ایذه). *برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۷(۱)، ۱۱۸-۱۰۱.
۶. بزی، خدا رحم؛ هدایتی، صلاح. ۱۳۸۹، روند تحولات مدیریت روستا در ایران با تأکید بر عملکرد شوراهای اسلامی، مطالعه موردی منطقه سیستان. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۳(۳)، ۱۲۶-۱۰۵.
۷. تقدیسی، احمد، سوری، فرشاد، صیدایی، سید اسکندر، کاظمی، زینب. (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل میزان عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی؛ مورد پژوهش: بخش کونانی شهرستان کوهدشت. *فصلنامه مدیریت شهری*، ۲۸، ۱۷۴-۱۵۷.
۸. دربان آستانه، علیرضا. (۱۳۹۴). چالش‌های استقرار مدیریت روستایی در روستاهای کوچک و پراکنده کشور. *پژوهش‌های روستایی*، ۶(۱)، ۲۳۲-۲۰۹.
۹. دربان آستانه، علیرضا، رضوانی، محمدرضا. (۱۳۹۳). *مبانی مدیریت روستایی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۰. رحمانی فضلی، عبدالرضا؛ صادقی، مظفر؛ علیپوریان، جهانبخش، ۱۳۹۴، بنیان‌های نظری حکمروایی خوب در فرایند مدیریت روستایی نوین. *مدیریت شهری*، ۳۸، ۵۳-۴۳.
۱۱. رضوانی، محمدرضا؛ احمدی، علی، ۱۳۸۸، شوراهای اسلامی روستایی، مشارکت مردمی و توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان حکیم آباد، شهرستان زرننده، استان مرکزی). *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)*، ۱(۴)، ۴۹-۳۵.
۱۲. شیخی، حجت، پریزادی، طاهر، ورمزیار، بیژن. (۱۳۹۲). بررسی و ارزیابی عملکرد دهیاران در روند مدیریت و توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان همدان). *برنامه ریزی فضایی*، ۳(۳)، ۳۲-۱۷.
۱۳. صلاحی اصفهانی، گیتی، التیامی نیا، پارسا. (۱۳۹۴). نقش مدیریت روستایی در حفظ اراضی کشاورزی با تأکید بر خانه‌های دوم نمونه موردی: روستاهای دهستان زیرتنگ سیاب (استان لرستان). *فصلنامه جغرافیا*، ۴۵، ۱۸۳-۱۵۷.
۱۴. صیدایی، سیداسکندر، جمینی، داود، جمشیدی، علیرضا، جمشیدی، معصومه. (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل عملکرد مدیران نوین روستایی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: منطقه اورامانات استان کرمانشاه). *فصلنامه برنامه ریزی فضایی*، ۴(۴)، ۲۴-۱.
۱۵. عزمی، آئیژ، ایمانی، بهرام، نصرتی، فردین. (۱۳۹۰). وضعیت کنونی و موانع پیش روی مدیریت روستایی ایران - مطالعه موردی: بخش گرگانرود شهرستان تالش. *جغرافیای سرزمین*، ۳۲، ۹۸-۸۳.
۱۶. عنابستانی، علی‌اکبر، پورجمالی جعفرآباد، اعظم. (۱۳۹۱). برآورد میزان تأثیرپذیری توسعه درون‌زای روستاها از مدیریت روستایی (مطالعه موردی: دهستان اترک - شهرستان مانه و سملقان). *جغرافیا*، ۳۵، ۱۶۹-۱۴۷.
۱۷. عنابستانی، علی‌اکبر، حاتمی نژاد، حجت. (۱۳۹۱). مدیریت نوین روستایی و نقش آن در تحول مسکن با توجه بر عملکرد دهیاران (مطالعه موردی: دهستان میش خاص - شهرستان ایلام). *جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)*، ۲(۲)، ۱۴۰-۱۲۱.
۱۸. فرجی سبکیار، حسن، علی، بیات، ناصر، قصابی، محمد جواد. (۱۳۹۲). شناخت و تحلیل علل ناکارآمدی مدیریت روستایی از دیدگاه مردم محلی (مطالعه‌ی موردی: بخش مرکزی شهرستان آران و بیدگل). *پژوهش و برنامه ریزی روستایی*، ۳(۳)، ۲۸۰-۲۵۷.

۱۹. فیروزنیا، قدیر، رکن الدین افتخاری، عبدالرضا. (۱۳۸۲). جایگاه روستا در فرآیند توسعه ملی از دیدگاه صاحب نظران. تهران: انتشارات موسسه توسعه روستایی ایران.
۲۰. قدیری معصوم، مجتبی، ریاحی، وحید. (۱۳۸۴). بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستایی در ایران. پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۶، ۱۷۷-۱۹۸.
۲۱. قنبری، سیروس، بهرامی، کیوان. (۱۳۹۵). مدیریت محلی و نقش آن در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (مورد مطالعه: شهرستان چناران). برنامه ریزی منطقه‌ای، ۲۲، ۱۳۵-۱۴۶.
۲۲. مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵، سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
۲۳. ملکان، احمد، کریمی، سیده‌ادی. (۱۳۹۰). بررسی مدیریت روستایی در ایران با تاکید بر نقش شورا و دهیاری. دهیاری‌ها، ۳۵، ۷-۱۲.
۲۴. مهدوی، مسعود، نجفی کانی، علی‌اکبر. (۱۳۸۶). دهیاری‌ها، تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران (نمونه موردی: دهیاری‌های استان آذربایجان غربی). پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۸، ۲۱-۴۰.
۲۵. مهدوی، داوود، کریمی پور، زیور. (۱۳۹۱). تدوین الگوی مطلوب مدیریت نوین توسعه روستایی ایران. گاهنامه پژوهشی دانشگاه پیام نور استان چهارمحال و بختیاری، ۱ (۶)، ۱-۱۶.
۲۶. یاری حصار، ارسطو، بوچانی، محمدحسین، مهدوی، داوود، پریشان، مجید. (۱۳۹۲). تدوین راهبردهای توسعه مدیریت روستایی ایران با استفاده از رویکرد برنامه ریزی استراتژیک. پژوهش‌های روستایی، ۴ (۴)، ۶۹۱-۷۱۴.
۲۷. یاسوری، مجید، رمضان نژاد، یاسر، شایان، حمید. (۱۳۹۵). سنجش و تحلیل عوامل موثر بر مشارکت مردم در فرایند مدیریت روستایی با تاکید بر شوراها (مطالعه موردی: شهرستان تالش (دهستان اسالم)). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۴۸، ۸۹-۱۰۴.
28. Bruckmer, C. & Hilary, T (2009), Rural Sustainable Development in the Knowledge Society, Ashgate.
29. Coleman, J. (2009). Social in the creation of human capital. *American journal of Sociology*, 94:95-120.
30. Dennis, E. and Erdmann, D. (2005), Improvement of job performance, available on: <http://www.traintoingrain.com/tda/2005/03/improvingperfo.html>.
31. Devine, W.M. (2008), From Common Property to Co-Management: Implementing Natural 2000 In Soule. Ph.D. Siddertation, *University of Georgia, Athens*, P254-145(336).
32. Gibson, K., A. Cahill and D. Mckay (2010), Rethinking the Dynamics of Ruraltransformation: Performing Different Development Pathways in A Philippine Municipality, *Journal of Transactions of the Institute Of British Geographers*, 35 (2): 237- 255.
33. Mackinnon, D (2002), Rural Governance and Local Involvement: Assessing State-Community Relations in the Scottish Highlands. *Journal of Rural Studies*. Vol. 18. Issue 3, Pp. 307-324.
34. Ramanaidu, S.K (2011), Uncovering the Relationship between Transformational Leadership, Organizational Culture, Affective Commitment and Employee Performance: The Case of a Malaysian Educational Institution. Doctoral Dissertation, University Of Newcastle. *Faculty of Business and Law, Newcastle Business School*.
35. Schattan, V; Arilson, F (2008), Questioning the Relationship between Participation and Development: A Case Study of the Vale Do Ribeira, Brazil. *World Development*, Vol. 36, No. 12, Pp. 2937-2952.
36. Sriram, M.S (2007), Rural Management Education in India: A Retrospect, *Indian Institute of Management Ahmedabad*.
37. Woods, M (2011), Rural (Key Ideas in Geography). Rutledge: London and New York.